

Vijftig jaar Koninklijke Militaire School

dr. W. Bevaart*

Inleiding

Vanaf de oudste tijden werden onderofficieren bij de eenheden opgeleid, maar sinds 1851 kende de infanterie een permanente, gecentraliseerde opleiding voor onderofficieren en korporaals. Zij werd echter in 1924 opgeheven. De artillerie kreeg enige jaren later dan de infanterie ook zo'n opleiding en zij hield ongeveer gelijktijdig op te bestaan.

In 1951 werd de Onderofficiersschool (OOS) opgericht (sinds 1961 Koninklijke Militaire School (KMS)) om een deel van de opleiding van beroepsonderofficieren voor de KL te verzorgen. De wapentechnische opleiding vond voor het grootste deel plaats bij de opleidingscentra van de wapens en dienstvakken. De vijftigste verjaardag van de OOS/KMS is een goede aanleiding de geschiedenis van die instelling en wat daaraan voorafging eens in vogelvlucht te bekijken.

De onderofficier in historisch perspectief

De onderofficier ontstond gelijk met de opkomst van het moderne leger, eind vijftiende begin zestiende eeuw. De sergeant was de hoogste onder-

officier van de compagnie en de hulp van de kapitein. Sergeant kwam via het oud-Franse *sergent* en het middelnederlandse *seriant* van het Latijnse *servientem*, wat zoveel als 'dienaar' of 'lastdrager' betekent.

De 'servient' was oorspronkelijk de horige dienstman (een niet-vrije knecht) die in het huis van de heer diensten verleende, maar in het geval van oorlog zijn heer ook met wapens bijstond.

Verder kende de compagnie nog enige korporaals en een soort onder-korporaals die 'lanspassaat' werden genoemd. De rangbenaming korporaal kwam van het Italiaanse *caporale* dat van *capo* ofwel hoofd komt en weer afgeleid is van het Latijnse *caput* en het Franse *caporal*. De korporaal werd tot het einde van de achttiende eeuw ook tot de onderofficieren gerekend.

Lanspassaat was eveneens ontleend aan het Italiaans. Het was een afleiding van *lancia spezzata*, dat gebroken of korte lans of piek betekent. Net als de overige aanvoerders, droeg hij lichtere wapens dan de gewone soldaat. Adjudant en sergeant-majoor waren tot het einde van de achttiende eeuw officiersrangen. De onderofficieren waren belast met de exercitie, de handhaving van de discipline, het toezicht op de wapens en de overige uitrusting, en de huishoudelijke taken van de compagnie.

In 1815 werd het Koninkrijk der Nederlanden gesticht. Het beschikte

de facto over een kader-militieleger. Maar de dienstplicht werd beperkt door loting en door de mogelijkheid van afkoop. Men kon voor ongeveer vierhonderd gulden een vervanger huren. Dat laatste zorgde ervoor dat alleen de allerarmsten hun dienstplicht persoonlijk vervulden. Zodoende was het leger in de negentiende eeuw samengesteld uit beroepsofficieren, beroepsonderofficieren en beroepskorporaals en soldaten. Van de laatsten waren ongeveer 25 procent beroepsmilitairen en de overigen dienstplichtigen.

De dienstdtijd bedroeg voor de infanterie, het grootste wapen met de meeste dienstplichtigen, gedurende vrijwel de gehele negentiende eeuw nooit meer dan een maand of acht.

Opleiding van beroepskader in de negentiende eeuw

Van oudsher werd het kader, onderofficieren en korporaals, opgeleid door de legereenheden zelf. Vanaf 1813 zien we een tendens naar centralisering van de opleiding. De onderofficieren werden aanvankelijk door de hogere onderofficieren van de eenheden opgeleid. De nadruk lag op de instructiebekwaamheid. Zij moesten verder vertrouwd zijn met de reglementen, de exercitie, de behandeling van het wapen, de mars, de velddienst, de linieformaties, de administratie, zoals de rekeningcourant in het kleding- en reparatiefonds en de soldatenhuishouding (de 'menage').

* De auteur is militair historicus en heeft in opdracht van de Sectie Militaire Geschiedenis het boek *De Onderofficier in het Nederlandse leger 1568-2001* (Den Haag, 2001) geschreven. Het voorliggende artikel is gebaseerd op dit boek.

In 1821 kreeg elk regiment een school om zijn kader op te leiden. Eind jaren veertig raakte echter de kaderopleiding bij de regimenten door bezuinigingen op het leger in het slop. Centralisatie was geboden. Daarom werd ten behoeve van de infanterie in 1851 het Instructiebataljon (IB) opgericht. Het IB, dat in Kampen werd gevestigd, was daarmee de eerste gecentraliseerde, permanente initiële opleiding van korporaals en onderofficieren van het Nederlandse leger (en het Oost-Indische Leger). Het IB zou tot 1924 bestaan.

Het IB boorde ook een andere doelgroep voor de werving van kader aan. Tot dan toe bevolkten hoofdzakelijk sociaal zwakkeren de onderste rangen in het leger. Uit de soldaten kozen de commandanten de in hun ogen geschiktsten voor de kaderopleiding. Het leger was mede daardoor een nogal ruige samenleving. Dat was de reden dat de meer gegoeden hun zonen niet snel toestemming gaven beroepsmilitair beneden de rang van officier te worden. Waardoor er heel wat geschikte jongens voor het kader verloren gingen.

Omdat het IB zelfstandig gehuisvest was en los stond van het 'echte leger', was het klimaat hier heel wat milder. Een straffe discipline, leerlingen uit ongeveer hetzelfde milieu en een oplettende staf waren daar debet aan. Dat stelde ouders gerust en al spoedig stroomden de leerlingen afkomstig uit de middengroepen toe. Al snel werd 'mijn jongen gaat naar Kampen' een begrip.

Het IB nam jongens aan van zestien jaar (tamboers vanaf veertien jaar) en leidde hen in een jaar op tot korporaals. Daarna vertrokken zij naar de eenheden om ervaring op te doen. Vervolgens keerden de meesten van hen terug bij het IB om tot sergeant opgeleid te worden; de overigen werden door de 'huishoudelijke scholen' van de regimenten, de opvolgers van de bataljonsscholen, opgeleid. Reeds in 1866 was de meerderheid van de onderofficieren bij het IB aan haar loopbaan begonnen. Het IB leverde zo

Afb. 1 Aankomst van de nieuwe lichte militairen op de KMS, Weert 1961

(Bron: SMG/KL)

een flinke bijdrage aan de professionalisering van het onderofficierskorps.

De jongens werd een zeer strikte dienststopvatting bijgebracht. Ze kregen door het onderwijs meer ontwikkeling dan bij de korpsen voor vergelijkbare categorieën het geval was. Ze ontvingen ook een lichamelijke opvoeding die in deze jaren in het leger, maar zeker daarbuiten, nog ongebruikelijk was.

Wegens de goede ervaring met het Instructiebataljon van de infanterie, kreeg de artillerie in 1862 iets soortgelijks: de Artillerie Instructiecompagnie (AIC), die op 1 mei 1863 met haar werk begon. De toelatingsvoorwaarden waren zoveel mogelijk gelijk aan die van het Instructiebataljon. De kandidaten verbonden zich voor ten minste tien jaar. Op 1 december 1863 telde de AIC reeds 123 'volontairs' (leerlingen).

In het kader van bezuinigingen op de overheidsuitgaven werden vanaf

1922 de defensie-uitgaven verlaagd. Dat gebeurde onder meer door vermindering van het beroepspersoneel, waardoor ook de beroepsopleidingen voor onderofficieren overbodig werden. Het IB werd op 1 oktober 1924, na een bijna 75-jarig bestaan waarin het duizenden korporaals en sergeanten had opgeleid, opgeheven. In datzelfde jaar werd de Artillerie Instructiecompagnie opgeheven en een jaar later de Instructiebatterij.

Het Vrijwilligers Opleidingscentrum

Door de Tweede Wereldoorlog was de opbouw van het korps beroepsonderofficieren ernstig verstoord. Er bestond een groot tekort aan beroepsonderofficieren, maar dat tekort was ongelijk verdeeld over de verschillende jaarklassen. Veel van het personeel dat de KL in dienst had, bestond uit zogenaamde oorlogsvrijwilligers, mensen die dikwijls wel veel ervaring maar geen formele scholing hadden genoten. →

Afb. 2 kms op oefening, 1962 (Bron: SMG/KL)

De legerleiding zag zich voor de noodzaak gesteld vooral technisch geschoolde onderofficieren aan te trekken. Daarbij moest zij voorkomen dat op den duur de lage rangen bezet zouden worden door (te) oud personeel. Om die doelen te verwezenlijken riep zij de 'premie-vrijwilliger' in het leven. Dat waren onderofficieren die dienden op een contract van zes jaar en na afloop daarvan een contract voor onbepaalde tijd kregen of ontslag met premie.

Voor de opleiding van deze vrijwilligers richtte zij in 1949 het Vrijwilligers Opleidingscentrum (voc) op, dat in Wezep werd gevestigd. De opleiding duurde in totaal achttien maanden, zes maanden voc, negen maanden wapenschool en weer drie maanden voc 'voor de polijsting van de nu geheel geslepen diamant'. Om het schreeuwend tekort aan kader sneller in te lopen dan aanvankelijk gepland, werd in april 1950 een tweede voc opgericht, gevestigd in Ede.

De premie-vrijwilligers kwamen vooral voort uit de rijen der oorlogsvrijwilligers. Velen van hen hadden na 1945 in de koloniale oorlog in Indonesië gevochten. Deze bron zou echter spoedig opdrogen. Een meer verzekerde aanvoer van jonge beroeps-onderofficieren voor de gelijkmatige opbouw van het korps was geboden. Ideaal was om elk jaar 1/40ste deel van het beroeps-onderofficierskorps in opleiding te nemen. Dat te meer omdat Nederland in 1949 lid van de NAVO was geworden en beloofd had een flink contingent parate troepen voor de bondgenootschappelijke verdediging beschikbaar te stellen. De KL zou bij de nagestreefde sterkte van 1957 zelfs 13.500 beroeps-onderofficieren moeten tellen.

De onderofficiersschool

Om aan die wensen te voldoen werd op 1 september 1951 de Onderofficiersschool (oos) opgericht en in de

Willem de Zwijgerkazerne in Wezep gevestigd. Het aldaar gevestigde 1e voc werd met het 2e voc in Ede samengevoegd en dit 'verenigde' voc werd ten slotte in 1952 opgeheven. De leerlingen konden desgewenst hun opleiding afmaken aan de oos.

De oos begon met de opleiding van enige honderden onderofficieren voor alle wapens en dienstvakken. Die voor de infanterie – duur 24 maanden – vond geheel aan de oos plaats, die voor de monteurs-onderofficieren gedurende zes maanden aan de school en de overige maanden aan de wapenscholen. Die voor de instructeurs van de Artillerie, Cavalerie, Genie, de Verbindingsdienst en de Technische Dienst voor twaalf maanden aan de oos en een cursus van twaalf maanden aan de wapenscholen.

Op 5 oktober 1951 begon het onderwijs aan de oos met drie compagnieën van elk honderd man. Maxi-

maal zou zij vierhonderd leerlingen kunnen opleiden. De omvang van de staf was daarop berekend. Zij telde 26 officieren, 78 onderofficieren en 23 korporaals.

De meeste leerlingen waren bij het begin van de opleiding zestien of zeventien jaar oud. Het doel van de opleiding was de vorming van vakbekwame leiders van kleine eenheden, van instructeurs en van technici.

De oos kende helaas een hoog verloop. De leerlingen vonden het onderwijs te schools, de discipline te straf, de ontspanningsmogelijkheden te gering en leden onder een gevoel van minderwaardigheid. Omdat zich te weinig gediplomeerde kandidaten meldden, beschikte zo'n 35 procent van de leerlingen niet over het vereiste mulo-diploma. De achterstand aan kennis moesten zij na de gewone dagtaak in de avonduren bijspijkeren. Dat leidde tot overbelasting en vaak mislukking.

Dat kon zo niet langer. Als er niet voldoende mulo-gediplomeerden te krijgen waren, dan moest het leger ze zelf maar opleiden. Met die gedachte werd het schakelonderwijs van de oos opgezet, dat in 1960 van start ging en al spoedig onder de naam 'Majoor Ligthart School' bekend kwam te staan.

Koninklijke Militaire School

Met ingang van 1 september 1961, op de dag van haar tienjarig bestaan, ging de oos 'Koninklijke Militaire School' (KMS) heten. De fraaie nieuwe naam moest de school dezelfde status geven als de initiële officersopleiding, de Koninklijke Militaire Academie (KMA). Daarmee werd zij voor leerlingen aantrekkelijker en gaf zij uitdrukking aan de waarde die de legerleiding hechtte aan het beroeps-onderofficierkorps als geheel.

De leerling – Nederlander, ongehuwd, niet jonger dan zestien en niet ouder dan 22 jaar (of 24 jaar voor een ex-dienstplichtige) – verbond zich voor zes jaar aan de KL, waarvan de eerste negen maanden als proeftijd golden. Na acht maanden stelden de KMS en de leerling samen vast voor welk wapen- of dienstvak hij verder werd opgeleid.

De opleiding, die sinds 1961 elke drie maanden begon, duurde 27 maanden. Zij was verdeeld in een algemene militaire opleiding (AMO) en een wapentechnische opleiding (WTO, vijftien maanden). De opleiding begon met de basisopleiding van twee maanden, dan volgde de algemene kaderopleiding van zeven maanden. Daarna ontving de leerling zijn wapentechnische of dienstvakvorming gedurende vijftien maanden.

Voor de instructeurs van de infanterie, AAT, intendance en technische troepen

Afb. 3 De ingang van de KMS, 1985 (Bron: SMG/KL)

vond die plaats aan de KMS, voor de overigen aan de betreffende wapen- of dienstvakschool. Om de eenheid in het onderwijs te bewaren, werd de opleiding afgesloten met een algemene militaire vorming aan de KMS van drie maanden voor alle leerlingen.

In 1968 werd de opzet enigszins gewijzigd. Daardoor kwamen de laatste drie maanden aan de school te vervallen en werden zij vervangen door een cursus van een week aan de KMS. Die week werd afgesloten met de diploma-uitreiking en het geritualiseerde afscheid van de school.

Sociaal leven

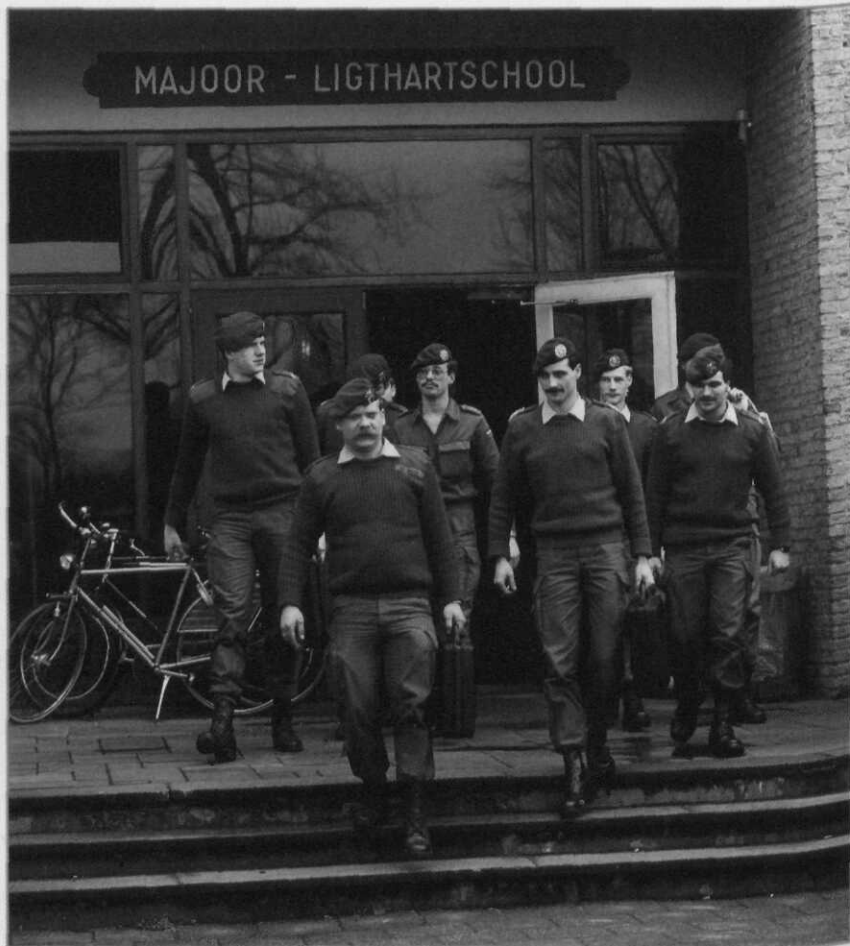
Om de band tussen de leerlingen te versterken en hen ervaring in het organiseren van hun sociale leven bij te brengen, werd de Leerlingenvereniging van de Koninklijke Militaire School gesticht. Er kwam ook een tijdschrift voor de leerlingen: de 'Sponton'. Men dacht dat een wapen met die naam – een steekwapen – vroeger kenmerkend was voor onderofficieren. Dat was niet zo. De spon-ton was het officierswapen, de hellebaard het onderofficierswapen.

Om zich lichamelijk te vormen kregen de leerlingen naast de verplichte lichamelijke opvoeding nog de gelegenheid gedurende een middag per week een sport naar keuze intensief te beoefenen. Op de sportdagen die de school hield, kon hij dan zijn krachten meten met zijn medeleerlingen.

Om tegemoet te komen aan de kritiek op de weinig inspirerende behuizing, werd de kazerne in belangrijke mate verbeterd en de legering aangepast aan het niveau van de toekomstige beroepsonderofficier. In de legeringspaviljoens werden studiezalen ingericht.

Productie

Helaas strandden deze initiatieven nog weleens op het gebrek aan tijd en belangstelling of beschikbare midde-

Afb. 4 De Majoor Ligthartschool, 1989 (Bron: SMG/KL)

len. De leerlingvereniging kwijnde, het blad bestond niet lang (al werd het begin jaren tachtig weer opgericht) en de statusverhogende maatregelen van de legerleiding kregen geen financiële gevolgen.

De school had in de jaren zestig, aldus de toenmalige commandant kolonel M.P. van Hoof, een productiedoelstelling: zij moest zoveel mogelijk onderofficieren in opleiding nemen. Het ontbrak daarbij dikwijls aan goede instructeurs omdat zij ook op dit punt uiterst karig werd behandeld door de legerleiding. Te vaak werden militairen als instructeur aan de KMS geplaatst, die om welke reden ook niet in hun onderdeel konden mee komen. De kreet: 'Staan je handen verkeerd, dan ga je naar Weert!', was een gevolg van dat beleid.

Generaal-majoor J. van Elsen – commandant van het in 1969 opgerichte Commando Opleidingen KL (COKL) waaronder de KMS sindsdien ressorteerde – constateerde in 1970 het grote verschil in 'geld en aandacht' tussen KMA en KMS. Hij trok de conclusie dat 'ons bedrijf bijzonder veel over heeft voor de KMA en bijzonder weinig voor de KMS'. Het COKL werkte hard om aan die scheve verhouding een einde te maken, maar ondanks de goede bedoelingen duurde het nog jaren voor het zover was.

Vermaatschappelijking

Intussen had de KL te maken gekregen met het fenomeen van de vermaatschappelijking. De normen en waarden in de maatschappij veranderden,

de jeugd verzette zich tegen onberekenbare gehoorzaamheid en het automatische overwicht van de ouderen. Ook in het leger. De krijgsmacht koos er voor gelijke tred te houden met de materiële maar vooral ook met de sociale ontwikkelingen in de burgermaatschappij.

De leerlingen van de KMS schikten zich ook niet meer zo gemakkelijk in de vormendienst die bij de KMS in hoog aanzien stond. Zij protesteerden tegen in hun ogen kinderachtige regels, het niet voor vol worden aanzien, het achterhaalde beoordelingssysteem en de grote verschillen in materiële en immateriële behandelingen tussen KMA en KMS. Ook de autoritaire WTO-opleidingen kregen kritiek van de aspirant-onderofficieren.

De KMS had daar niet direct een antwoord op. De eerste commandant die

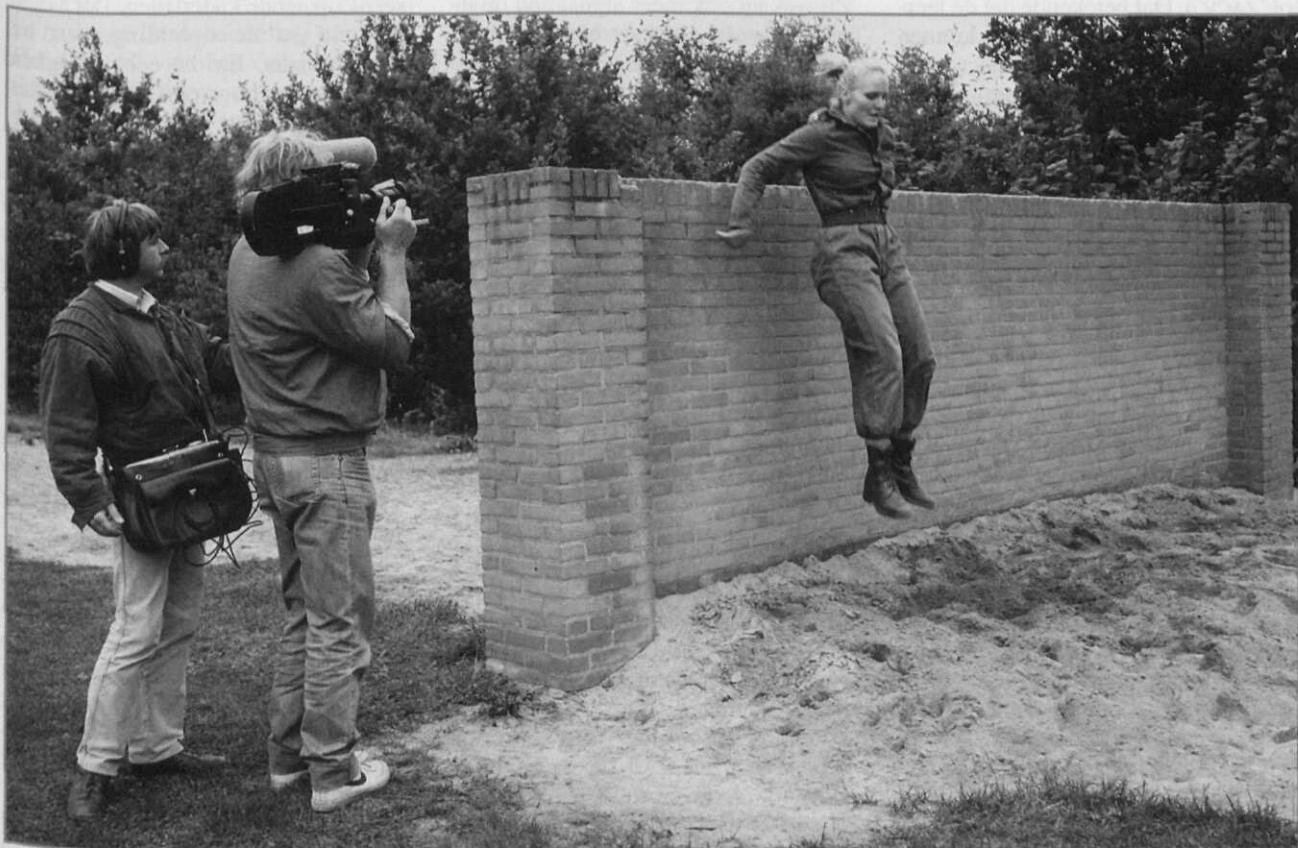
met het fenomeen te maken kreeg, wilde nogal krachtig de vermaatschappelijking doorvoeren. Hij liep volgens velen wat te hard van stapel. Vervolgens trachtte de volgende commandant de klok weer wat terug te draaien door sterk de nadruk te leggen op de te verwachte ontberingen in oorlogsomstandigheden. Dat leidde tot ontevredenheid onder de leerlingen en een hoog verloop, en daar was de organisatie weer niet blij mee.

De grote winst van al dit geëxperimenteer was dat de KMS door alle commotie eindelijk eens goed onder de aandacht kwam van de Haagse beleidsmakers. De legerleiding besefte dat de school tot dan toe stiefmoederlijk was behandeld. Om dat te verhelpen stelde zij per 1 april 1979 de permanente Raad van Advies Onderofficiersopleidingen (RVAO) in. Vervolgens werd begin jaren tachtig de selectie voor de KMS gewijzigd. Men

zou niet langer jagen op kwantiteit, maar de kwaliteit van de kandidaten meer laten tellen. Dat kon omdat de jeugdwerkloosheid die toen heerste een grotere kieskeurigheid toeliet. In de praktijk kwam het erop neer dat meer ex-dienstplichtigen tot de opleiding werden toegelaten. Zij waren beter gemotiveerd dan velen zonder militaire ervaring omdat zij wisten wat het leger inhield en daar bewust voor kozen.

Het verloop verminderde ook doordat midden jaren tachtig voor verschillende functies ook verschillende fysieke eisen werden gesteld. Dat was mede nodig omdat de school sinds 1978 vrouwelijke leerlingen toeliet.

In dezelfde tijd werd de legering verbeterd, de messes gemoderniseerd en meer toegesneden op de vormende taak van de KMS en meer aandacht gegeven aan de studiebegeleiding.

Afb. 5 Een filmploeg van Katholieke Radio Omroep (KRO) maakt opnamen van een vrouwelijke leerling van de KMS, 1986 (Bron: SMG/KL)

Ook de instructeurs kregen ondersteuning doordat het aantal opleidingsontwikkelaars, -terugkoppelaars, -begeleiders en controleurs werd opgevoerd. Met elkaar maakte de KMS een duidelijke kwaliteitsslag ten opzichte van de voorgaande periode door en die opgaande lijn zou zij in de jaren tachtig vasthouden. Het interne tijdschrift kwam weer uit, de leerlingenvereniging werd nieuw leven ingeblazen.

Andere KL, andere KMS

Eind jaren tachtig was de KMS bezig met een onderwijsherziening in het kader van het KL-beleid om het individuele personeelslid meer eigen verantwoordelijkheid voor zijn loopbaan te geven. De leerlingen moesten worden opgeleid tot 'zelfstandige, actieve, creatieve en verantwoordelijkheidsbewuste individuen' (afgekort tot 'ZACV'). Dat betekende dat de leerling zelf meer keuzes moest kunnen maken in zijn opleidingstraject maar dat ook reeds aanwezige nuttige kennis en ervaring beloond moest kunnen worden. Daarom werd een modulair opleidingstraject ingevoerd, waarin de leerlingen vrijstellingen konden krijgen voor onderdelen die zij reeds beheersten.

Na de ondergang van het Sovjet-imperium werd de krijgsmacht ingekrompen en legde zij zich onder meer toe op vredesoperaties in VN-verband. De onderofficier moest op zijn post zelfstandig leiding kunnen geven onder moeilijke omstandigheden. Daarom moest het onderwijs geheel in dienst staan van de leiderschapsvorming. Vormen en leren moesten met elkaar verweven zijn. Er werden grensverleggende activiteiten als bergsport of parachutespringen in de opleiding opgenomen om de leerling stress, ontberingen, angst, teleurstelling en zware lichamelijke inspanningen aan den lijve te laten ondervinden.

Nadat de KL in 1996 een beroepsleger was geworden, wilde de leiding het

gehele onderofficierschop opwaarderen. De onderofficier moest een zelfstandige uitvoerder van het beleid worden. De KMS moest nu de opwaardering van het onderofficierschop vertalen in haar onderwijs. Zij bouwde het lesprogramma op rond de begrippen 'leider, vakman, instructeur'.

Tot routine geworden militaire basis-kennis en vaardigheden vormden het vakmanschap van de onderofficier van alle wapens en dienstvakken. De KMS slaagde erin uitblinkende onderofficiëren als topinstructeur binnen te halen, waarmee zij een van de oudste en hardnekkigste problemen van de school – de bezetting met niet altijd passend personeel – wist op te lossen.

In 1998 ging de nieuwe opleiding van start. Niet alleen het opgewaardeerde onderofficierschop was erin verwerkt. Zij was nu ook meer afgestemd op de populatie die de KMS binnen kreeg. Iedere aspirant-onderofficier – men noemde hem geen leerling meer – zonder militaire ervaring, BBT'er of BOT'er, moest een opleiding van minstens acht maanden aan de KMS volgen. Degenen die wel over militaire ervaring beschikten, ongeveer tweederde van de kandidaten, kregen vervolgens vrijstelling van de basisopleiding van drie maanden. Men sprak daarom van het '8/5 model'. Omdat het merendeel van de leerlingen over militaire ervaring beschikte en gemiddeld 24 jaar oud was, kreeg de opleiding een hogere professionele standaard.

De vorming van de leerling, jarenlang opgevat als een zelfstandig deel van de opleiding, was nu geheel geïntegreerd. De gehele opleiding vormde. Het vormende element werd nog versterkt door de 'buitenschoolse' activiteiten als het *infitten* – een soort ontgroening – het feest bij de bevordering tot sergeant-titulair (*Sergeants Night*) en het diplomafeest (*passing-out*) aan het einde van de opleiding. De geslaagden schreven tijdens de diploma-uitreiking plechtig hun naam

in het 'Onderofficiëren Boek' dat op een opvallende plaats aan de KMS ter inzage lag.

Kort en goed: nadat onderofficiëren eeuwenlang bij de onderdelen waren opgeleid, werd in 1851 de eerste gecentraliseerde kaderopleiding van de landmacht en dan voornamelijk voor de infanterie – het Instructiebataljon – geopend. De artillerie volgde spoedig met eigen opleidingen. In de jaren twintig van twintigste eeuw werden die opleidingen opgeheven. Met de opening van de OOS in september 1951 pakte de KL de draad weer op.

De school, sinds 1961 KMS, moest ervoor zorgen dat de KL ook op het punt van het beroepskader aan de eisen van de NAVO kon voldoen. Zij voorzag het leger van duizenden onderofficiëren en verzorgde alle mogelijke vervolgoopleidingen voor reeds dienende kaderleden. Dat bracht eenheid in de opleiding van het beroepskader. En die eenvormigheid had weer een hoge professionele standaard tot gevolg.

Uiteraard werden er in de loop van de OOS/KMS-geschiedenis gebreken en onvolkomenheden aan de school geconstateerd. Dat waren dan momenten om te vernieuwen. De school ging, soms schoksgewijs, met haar tijd mee. Op militair én op sociaal gebied. De laatste jaren stond de vernieuwing geheel in het teken van de omschakeling van de KL naar een beroepsleger met de deelname aan VN-vredesoperaties als een van haar hoofdtaken.

Naar het zich nu laat aanzien, is die omschakeling voor wat betreft het beroepsonderofficiërenkorps in meer dan een opzicht geslaagd. De KMS is de kern van een beweging om dat korps meer aanzien te geven en de professionele standaard ervan verder te verhogen. Opdat de onderofficier binnen zijn domein in het leger als vakman, leider en instructeur zijn eeuwenoude, onmisbare rol kan blijven vervullen.